

Poština plačana v gotovini.

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

XII.

DECEMBER 1935

12.

GRUDA

M E S E Č N I K Z A K M E T S K O P R O S V E T O

Izhaja vsakega 20. v mesecu. — Celoletna naročnina Din 30.—
Posamezna številka stane Din 3.—

Urejuje: Dolfe Schauer

Uredništvo ne vrača nenaročenih rokopisov. Prispevki, recenzijski izvodi in dopisi naj se pošiljajo na naslov urednika, Ljubljana, Pražakova 11/III

Upravništvo: Kolodvorska ul. 7.

Izdaja: Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, r. z. z o. z. (Stanko Tomšič)
Glasilo Zveze kmetiskih fantov in deklet v Ljubljani.

Tiska „Tiskarna Slatnar“, družba z o. z. (Vodnik in Knez) v Kamniku.

VSEBINA:

Vinko Bitenc: Njene poslednje besede. — Tine Janhar: K jasnejšemu cilju.
— Venceslav Winkler: Potoška mladost. — France Gerželj: Novoletno pre-
mišljanje. — Kreft Vlado: Pogledi mladine na politiko. — Organizacija. —
Kotiček za dekleta. — Ali več? — Zapiski. — Listnica uredništva.

Neodvisen, res pravi ljudski dnevnik Slovencev je samo

„Glas Naroda“

Čitajte ga, postanite njegov stalni naročnik! Postanite pa tudi njegov solastnik s tem, da pristopite k zadrugi „Narodna Prosveta“ in postanete soodločujoč činitelj pri vprašanju, kakšen naj bo „Glas Naroda“!

Mesečna naročnina samo Din 12.— omogoča tudi kmetškemu človeku, da ima v svoji hiši dnevnik!

Pišite na upravo, ki je v Ljubljani, Nebotičnik.

GRUDA

M E S E Č N I K Z A K M E T S K O P R O S V E T O

12.

DECEMBER 1935

XII.

Njene poslednje besede

Božična črtica

Vinko Bitenc

Vse temnomodro nebo je migljalo od milijonov luči kakor bi bilo morje, v katerega je nevidni čarovnik nasul polna prgišča samih zlatih in srebrnih drobcev.

Mrzla noč je trepetala nad pokrajino, odeto z debelo snežno plastjo. Nijer glas, vse tiho, mirno. Drevesa ob poti, okinčana z belim ivjem so kakor zasanjane neveste strmela v skrivnostno božično noč. Le včasih se je kje v gozdu sprožila s snegom preobložena veja; odjeknilo je v gozdu kakor plah bolesten vzklík nekje iz samote. Božična noč, noč svetega miru, pokoja...

Po oddaljenih cerkvah so pritrkavali zvonovi. Tiho je prihajala njih pesem do vasi za gozdom in trkala na zagrnjena okna nizkih hiš, skozi katere so brlele luči. Nad samotno bajto, nekaj minut od vasi, se je utrnila zvezda. V blestečem loku je hitel utrinek preko zvezdnega neba in utonil daleč nekje nad gozdom.

»Mama, spet se je utrnila zvezda,« se je obrnil od okna desetleten deček s svetlimi očmi, polnimi otroške vdanosti in hitel k postelji ob zakajeni steni, kjer je bolna ležala mati Mlakarica.

»Le še glej, Tonček,« se je trudno nasmehnila mati. »Čim več utrinkov našteješ, tem preje se ti bo izpolnila želja.«

»Želja, da bi se očka kaj kmalu vrnili, kajne mama?«

»Seveda,« je ganjena zašepetala mati, s koščeno roko segla po robcu in si obrisala solze.

»Jaz sem tudi štela utrinke,« se je iz zapečka nenadno oglasila Milka, osemletna sestra Tončkova. Ko se je bilo v sobi zmračilo, je zaspala na zapečku. Peč je bila sicer zakurjena še davi (botra Barba iz vasi je bila zakurila v peči z zadnjimi drvimi, ko je prišla bolnico obiskat), vendar je bil zapeček še toliko topel, da je od glada izmučeno dekletce omagalo in zaspalo.

Milka je zlezla s peči in stekla k oknu.

»Koliko utrinkov si že naštel, Tonček?« se je stisnila k bratcu in oba sta s čudovito zaskrbljenimi očmi gledala v srebrno nebo.

»Dva šele,« je odvrnil Tonček in se oklenil sestrice okrog vratu.

Na nizki omari s črvivimi nogami je dogorevala dremotna luč. Za njo so bile prislunjene k steni papirnate jaslice, še tiste, ki jih je bil kupil oče triletnemu Tončku. Že sedem dolgih let je minilo od takrat, kar je odšel oče za delom na Francosko. Pred kratkim je pisal, da pride domov, da pride za

božič, je sporočil. Nocoj je sveti večer, a očeta še vedno ni. Gotovo se je zamudil kje na poti, nemara je tudi zašel. Pride pa gotovo, saj mora priti, ko so pa vsi trije tako bedni, mati, Tonček in Milka. Materi bo prinesel zdravja, Tončku in Milki pa igrač, potic in gorke obleke. In vse bo pozabljeno, vsa beda in revščina se bo umaknila žarečemu veselju ob očetovi vrnitvi...

Zgodaj je še, komaj šest je ura; še dolgo je do polnoči in do takrat gotovo pride oče. Samo za nekaj ur olja je še v svetilki; toda če oče ne pride do tedaj, bodo morali biti v temi. Toda že gotovo ve vse to in hiti domov. Prinesel bo svečke seboj, svetlo bodo zagorele ob jaslicah, vsa soba bo praznično razsvetljena.

Oče — kakšen neki je Tončkov in Milkin oče? Tonček se pač nekoliko spominja nanj, Milka pa nič. Toda pred očmi jima lebdi obraz, poln dobrote, očetovske ljubezni, kakor ga jima je naslikala mati. Sama milina in sreča vstajata otrokoma v dušah, ko mislita nanj in čakata ob oknu, kdaj se bo spet utrnila kakšna zvezda.

»Joj, Milka, poglej,« je tedajci vzkliknil Tonček in zgrabil sestrico za roko. »Ali si videla?«

»Seveda sem videla. Tako lepo se pa še nikoli ni zvezda utrnila.«

Oba sta hitela k postelji. Mati je imela zaprte oči in je rahlo sopla.

»Mama,« se je sklonil Tonček prav k njenemu obrazu, »pravkar sva našla tretji utrinek. Kajne, da se bo nama zdaj želja izpolnila?«

Mati je odprla oči, s trudnim pogledom je objela otroka.

»Gotovo se vama bo izpolnila želja, če nocoj ne, pa jutri.«

»Mama, lačna sem,« je zaprosila Milka z jokajočim glasom.

Mlakarica je z drhtečo roko segla na stol ob postelji. Tam je ležal kos belega kruha, ki ga je bila prinesla botra Barba.

»Na, Milka, pa se porazdelita s Tončkom. Sama tako ne bom jedla... saj ne morem...«

Slastno sta lomila otroka koščke kruha in jih nosila v usta.

»Tonček,« se je spet oglasila mati, »preberi mi še enkrat pismo, ki ga je pisal oče.«

Tonček je stopil k omari, odprl predal in vzel iz njega list papirja. Razgrnil ga je in počasi, zlog za zlogom čital:

Draga žena, preljuba otroka!

Prisrčno vas pozdravljam vse skupaj in vam sporočam, da sem pred kratkim izgubil delo v rudniku. Slabi časi so zdaj za nas rudarje na Francoskem. Moral bom domov, drugega mi ne kaže zdaj. Do božiča se gotovo vrnem, če ne bo kakšnih zaprek. Prihrankov nimam posebnih, kar imam, bom lahko porabil zdaj, ko sem brez posla; komaj mi bo ostalo za pot v domovino. Doma bomo že kak živeli, saj sem vajen vsakega dela. Kakšno malenkost bom že prinesel za praznike Tebi in otrokoma. Do tedaj pa bodite zdravi, pa pišite kaj. Ali se je Tvoje zdravje že kaj izboljšalo?

Še enkrat vas lepo pozdravlja in poljublja

Vaš oče

Tone Mlakar

Tiho je stal Tonček s pismom v roki, tiho ga je nato položil nazaj v predal. Še zgovorna Milka je obmolnila. Mlakarici pa so počasi polzele solze po bledih, izsušenih licih. Luč na omari je trepetala, kakor bi hotela zdaj pa zdaj ugasniti.

»Otroka,« je zašepetala mati, »pridita bliže.«

Tonček in Milka sta se približala k postelji. Mati ju je prijela za roke in nadaljevala:

»Ne vem, če bom dočakala očeta. Tako slaba sem, trudna, najrajši bi zaspala, za vedno zaspala — če bi ne imela vaju. Tako pa bi še rada živela, čeprav nisem še nikoli in tudi ne bom nikoli nič dobrega užila. Kakor je božja volja, tako se bo zgodilo...«

Mlakarica je prenehala. Tonček je žalostno povešal glavo, Milka bi bila rada zaplakala, pa ni mogla. Čudna grenkoba je napolnjevala njeno drobno srce, v grlu jo je stiskalo, nobene solze niso mogle potočiti njene oči. Preveč žalosti je bilo naenkrat za tako mlado dušo.

»Počivala bi rada... dolgo, večno bi počivala...« Mlakarici so se nehote zapirale oči kakor bi ji na vekah ležal težek kamen.

Po prstih sta se Tonček in Milka oddaljila od postelje. Mirno sta se stisnila v kot pri peči, noben ni izpregovoril besede.

»Pustiva mamó, naj spe in počivajo,« je čez nekaj časa dejal Tonček. »Mí-dva pa počakajva, da pridejo očka. Potem bomo zbudili mamico. To bodo veseli.«

Milka ni nič rekla na to, samo še tesneje se je privila k bratcu.

I uč je vedno bolj pojemala; slednjič je visoko vzplapolala in ugasnila.

»Joj,« se je prestrašila Milka. »zdaj sva pa v temi.«

»Nič zato,« se je delal pogumnega Tonček, »očka bodo itak prinesli svečke seboj.«

»Veš kaj, Milka,« je še pristavil Tonček, »pojdiva očetu naproti.«

»Saj res!« se je razveselila Milka. »Ta čas se bodo pa mamica naspali.«

In res sta šla. Od snega in zvezd je bilo toliko svetlo v sobi, da si je Tonček mogel poiskati na zapečku staro očetovo kučmo, Milka pa si je ogrnila veliko mamino ruto. Tonček je še stopil k postelji. Mati je v spanju zdaj kratko, zdaj globoko sople, a Tonček ni videl, da ji stoje znojne kaplje po čelu.

Tiho sta se splazila skozi vrata v vežo, nato skozi vežne duri v jasno mrzlo noč.

Hodila sta po zamrznjeni cesti, ki je vodila v vas. Do gozda je šlo vse po sreči; tam pa so bili zameti zasuli pot in otroka nenadno nista mogla več naprej. Zavila sta torej po slabo razhojeni stezi skozi gozd. Toda kmalu sta zgrešila stezo, bredla sneg do kolena in zašla daleč v notranjost gozda. Sredi debelega snega, med množico dreves nista vedela ne kod ne kam. Na koprini pod košato bukvo sta vsa izmučena obsedela in od prevelike utrujenosti, tesno privita drug k drugemu — zaspala.

Ob istem času je še drug popotnik blodil skozi gozd. Bil je Mlakar, ki se je bil pripeljal z večernim vlakom na domačo postajo. Da bi bil čimpreje doma in tudi še zato, da bi se ognil radovednim očem vaščanov (reven in slabo oblečen se je bil namreč vrnil iz tujine), se je odločil Mlakar za bližnjico skozi gozd. V dolgih letih je bil že pozabil na vsa tista križišča in ovinke gozdnih steza, ki so bile zdaj še zasnežene. Ni čuda, da je v mraku večkrat zgrešil stezo in je šele po večurni hoji došel na drugo stran gozda, kjer se je skozi večje svetlikalo večerno nebo.

Ko je od navora in težkih misli v srcu ves utrujen gazil mimo košate bukve, je tedajci obstal,

Pod bukvi je nepremično sedelo dvoje tesno objetih človeških bitij.

Mlakar je planil tja, posvetil z vžigalico in zakričal od bolesti.

»Tonček! Milka!«

Otroka se nista prebudila. Z nadnaravno močjo ju je dvignil oče v naročje, z nečloveškim naporom je gazil s težkim bremenom iz gozda na pot proti domu.

Bila je pot, polna trpljenja, pa tudi polna najčistejše ljubezni očetovske. S temnimi okni je pozdravila Mlakarja domača hiša in temna slutnja je vsekala novo rano v njegovo krvaveče srce.

Gluha tišina je vladala v sobi. Mlakar je previdno odložil nezavestna otroka, vzal iz cule na rami svečo in jo prižgal.

Dvoje že skoraj osteklenelih oči ga je pozdravilo s postelje v kotu. Mlakar se je stresel, sklonil se nad ženo.

»Franca, ti si bolna?« mu je zajokalo srce.

Mlakarica se je nasmehnila, zašepetala:

»Ne več... dočakala sem te... Zbogom...«

Hotela je še možu podati roko, pa ji je roka padla nazaj na odejo. Še en vzdih — in življenje trpinke se je dopolnilo.

Mlakarju se je zavrtilo v glavi, padel bi bil, da se ni oprijel za končnico postelje.

Ali mera gorja še ni polna?

Ne, še ni — na klopi ob peči je dvoje življenj, ki lahko vsak čas ugasneta.

Mlakar je skočil tja, pričel drgniti nezavestna otroka, zdaj enega, zdaj drugega.

»O Bog, ne vzemi mi še to, bodi usmiljen, saj nocoj je večer tvojega rojstva, sveti večer,« je goreče molil v srcu kakor še nikoli.

Prvi je odprl oči Tonček, potem Milka.

Mlakar se je zgrudil na kolena, jokal od sreče in od bolesti, vse obenem. Iz daljave je priplavala pesem zvonov, tiha, spokojna, vabeča k polnočnici. Mlakarju se je zdelo, da mu med pesmijo zvonov donijo na uho ženine poslednje besede:

Ne več... Dočakala sem te... Zbogom...

K jasnejšemu cilju

Tine Janhar

Tov. ing. Zaplotnik je že v 10. št. »Grude« povsem utemeljeno najavil razgovor o napakah, ki jih delamo pri kalkulacijah, zato si tem bolj upravičeno lastim pravico do skromnega prostorčka za izražanje misli, ki se mi zdijo vsega uvaževanja vredne, ako hočemo doseči čim popolnejši uspeh napovedane ankete. Vprašanje rentabilnosti kmetijskih gospodarstev je namreč tako široko, da homo lahko zadovoljni, če bo ta anketa — kljub največji pozornosti — uspela vsaj s približnimi rezultati. In že samo za približne zaključke moramo upoštevati še nekaj okoliščin, katere v znatni meri vplivajo na rentabilnost kmetij:

1. Predvsem ne smemo prezreti — sicer redkih, toda občutnih dajatev, katere se neizprosno pojavljajo o priliki prehoda posestev na nove lastnike (če se ne motim, sem po neki statistiki posnel, da se ti slučajni pojavljajo povprečno vsakih 14 let). Ti »procenti«, vključeno z drugim pripadajočimi stroški, znašajo razdeljeni na posamezna leta ca Din 40.— na ha obdelane zemlje, Din 15.— na vola in Din 8.— na prašiča. (Ker za vzrejo vola potrebujemo približno štiri leta, je treba seveda vkalkulirati 4×15 , t. j. Din 60.—).

2. Ako hočemo biti dosledni, ne smemo tudi prezreti cerkvenih, socialnih in drugih dajatev v humane svrhe, ki znašajo — po mojem računu — ca Din 10.— na ha, odnosno $4 \times 3.25 = 13$.— na vola in Din 2.— na prašiča.

3. Da se že v naprej izognemo spodtikanju kritikov, da na eni in isti zemlji pogosto pridelamo po dva ali celo tri pridelke letno, priporočam, da se — tudi v prilog čim točneje ugotovitve — vkalkulira celoletni pridelek

(dobiček oziroma primanjkljaj pa sorazmerno porazdeli posameznim pridelkom v ločenih postavkah).

4. Že vnaprej tudi moramo izpodbiti zgrešene, toda javno uveljavljene predsodke, da kmetski delavec lahko dela ceneje kot ostali zemljani. Ako upoštevamo:

a) da je kmetско delo sezonsko (vsled česar mora s poletnim zaslužkom kriti tudi preživljanje preko zime);

b) da kmetски delavec raztrga več obleke in čevljev (daljši delovni čas, med delom večinoma izpostavljen vremenskim neprilikam in gnoju);

c) da se mora, ker ne plačuje rednih prispevkov za slučaj bolezni, nezgod, onemoglosti itd., za te slučaje zavarovati z možnostjo prištedenja od svojega zaslužka in

č) da je samo z zaslužkom od dela možno, odstraniti posledice pretresov vsakega posestva, ki po določbah dednega zakona sledijo vsakokratni izmeni družine,

potem je jasno, da je bila višina dosedanjih tozadevnih postavk vprava minimalna!

Vse to so dejstva, preko katerih ne more trezen gospodarstvenik, ne morejo pa preko gori nevedenih smernic tudi cenj. čitatelji »Grude«, ki se bodo udeležili ankete o rentabiliteti kmetских gospodarstev!

Potoška mladost

Venceslav Winkler

Povest

Prikrita jeza na Pepeta se je znova za hip zbudila, potem se je čudno nasmehnil. Spomnil se je gosposke Mimi.

»To bo gruntarica!« mu je nehote prišlo na misel.

Pred očmi mu je vzrasla Maričkina podoba in zadovoljno je prikimal...

* * *

»Zdaj so zadnje ure. Ljudi je treba prepričati,« je razkladal kovač. »Tisto ni nič res, da pojde vse s Tomažom. Nekaj besed bo padlo in vse se lahko izpreobrne. Le če bo prav na dnu srca zavest, da morajo s Tomažkom, ker bo v vseh ozirih zanje bolje, če bodo prepričani, da je eden izmed, se bodo lahko ustavljali Trdini.«

»Seveda,« je pritrjeval Matic. »Vse leži na mladini. Mi dobro vemo, kaj hočemo. Po volitvah ne bomo ne jedli ne pili, kaj takega ne pričakujte.«

Le Frenk je ugovarjal. Bled in truden je stal med njimi, zamišljene oči se niso hotele nasmehnuti. Zdelo se mu je, da čas še ni dozorel. Kdo bo zmagal, to je nazadnje postranska stvar. A škoda je moči za te stvari, dokler še ni vse zgrajeno.

»Najprej mora zavest o našem poslanstvu pronikniti v vsako dušo, prepresti ljudi s tako močjo, da jih nobena druga stvar ne bo mogla več prenamiti. Ko bodo tako prepričani o smeri, je treba stopiti h gospodarskemu delu. Zmeraj pripovedujem, da je treba graditi od spodaj navzgor, ne pa začenjati pri strehi. Na čem naj pa ta streha visi? V zraku! In ko pride prvi veterček, se poruši. Zdaj je seveda že prepozno. Mogoče gre vse tudi z vzporednim delom, kakor trdiš ti, Janko, a treba je pošteno pljuniti.«

»Zdaj je, kar je,« je godrnjal Matic. »Poglejmo rajši, kako zgrabimo v nedeljo.«

»Saj je res,« so pritrdili nekateri. »Čemu bi se pripravili!«

Toda Frenk se je nasmehnil.

»Prav iz tega bodo zrasli glasovi za Čička. Malo pomislite! Kdo ima v rokah posojilnico? Boštjančič in Trdina. Komu so še dolžni naši ljudje? Pan-kracu, Trdini. Kdo daje delo našim ljudem? Trdina. Kam prodajate les prav te dni? Trdini. Ali vam to ne zadostuje? Gospodarska odvisnost bo odločevala kot zmeraj. Mogoče se vam ne zdi tako?«

Fantje so molče poslušali. Nekoliko se jim je jasnilo.

»Toda,« so ugovarjali, »dolgo bi ne moglo trajati. Trdina mora imeti delavce in če bomo vsi enotni, jih ne bo odpustil. In les tudi mora kupovati, ne? Kaj bo pa žagal!«

»Vi ne veste, kaj je kapitalist. Zadosti je močan, da lahko nekaj časa počaka brez dela. Počakajte vi brez denarja, ko je treba plačati davke, jesti, obleči se.«

»Vseeno, če ne zmagamo,« je rekel Matic. »Preštelo se bo, koliko je svobodnih ljudi.«

»Gospodarsko neodvisnih, hočeš reči,« je popravil Frenk, se umaknil iz gruče in stopil proti domu.

Sredi vasi se je zbudila pritajena fantovska pesem:

»Ona trdno spi, ona sladko spi,
nikdar več se ne zbudi.« ...

Stresel se je in stopil v hišo ...

* * *

Matic je sanjal. Za vsakim delom, pri vsakem koraku je zrasla pred njim misel: V hribih je grob. Zasmel se je sredi fantov in v hipu utihnil.

V hribih je grob.

Z vso vnemo je šel skozi vas, govoril z možmi in jim dokazoval, kakšen je Trdina.

»Trebaj jih je odriniti v kot!« je razkladal. Nenadoma je obstal in utihnil. Bolečina ga je prepojila, da je odšel brez pozdrava.

V hribih je grob.

Sekal je, žagal v grmovju. Sredi dela mu je zastalo orodje, vzravnaval se je in posluhnil. Nekje je zapel zvon. Da, kot sredi poletja.

V hribih je grob.

Tolikokrat je zrasel pred njim, da ga je šel obiskat in še in še. Postajal je na pokopališču in razmišljal, odkod ta bolečina, da ne more spati, da ne more mirno delati, tako silna, da je ni mogoče prekričati niti potlačiti s skrbmi in delom.

Pa ga je našel Boštjančič.

»Odkod greš, fant?« ga je vprašal strupeno. Poznal ga je, kdo ga ne bi, Matica, ki agitira za Tomažka.

Maticu so se zameglile oči. Naj pove, kje je bil?

»Po opravkih,« je dejal trudno.

»Po opravkih! Kje bo imel tak fant opravke kot pri dekletu. Daleč si ga šel iskat.«

Matic se je ustavil in pustil voz mimo. Bled kot zid je strmel nekam v daljavo, ni razločil Boštjančičevega smeha ne ropota oddaljujočega se voza. Težka, žalostna misel se ga je dotaknila z vso mehko:

V hribih je grob.

Potem je vso pot premišljeval, kdaj je storil kaj Boštjančiču, da je tak ...

* * *

Začelo se je kot je prerokoval Frenk.

Od nekod je prišla govorica, da je Tomažek zadolžen, da se zato rine do županstva. Lahko si bo popravil grunt in se rešil. Ljudje so se sprva začudili.

Pa tu in tam so našli še drobtinico, tudi Pankrac je namignil nekaj.

»To je nemogoče, to je laž!« je rohnal kovač.

Vsakdo mu je pritrdil, natihoma pa mislil, da nekaj mora vendarle biti, zastoj ne zrastejo take govorce. Mogoče ni dosti, le toliko, da se komaj lahko reče. Trdna vera je začela upadati. Nihče sicer ni še zinil besedice, a preveč so molčali.

Kovač je pa hitel na Vrh.

»Verjemi mi,« je dejal Tomažek, »da sem popolnoma brez dolga. Saj vem, odkod se je začelo. To je boj.«

Janko je z vso ihto tolažil ljudi.

Potem je prijel Boštjančič.

Zadnje dni so prejeli dolžniki od posojilnice opomine. Leto gre h koncu, obresti niso plačane.

Dreje je pismo lepo odložil, niti najmanj ga ni vznemirilo. Drugi so se razburjali.

»Ni vrag, da ne bi vedel, kam moli pes taco! Nekateri se bo ustrašil. Pa mu dokaži, če moreš, da je to preračunano. To je združna misel! Pfu!« je kričal kovač.

»Dokler ni gospodarske svobode, ni politične!« je venomer ponavljal Frenk.

Tudi Pankrac je obiskoval ljudi. Nerodno smehljaje se je prišel v hišo, ustavil se, izpregovoril o delu in o vremenu ter začel tožiti o slabih časih in o pomanjkanju denarja.

»Ko imam pa toliko pri ljudeh, a mi ne vrnejo, denar pa potrebujem. Zdaj bom pa začel izterjavati.«

»Kaj res?« se je zganil kmet.

»Kakopa!«

»Moj Bog, še tega je treba! Kdo bo zmogel,« je vzdihnil dolžnik.

»Čakaj, saj se ne mudi tako, tebe izpustim, toda samo tebe. Ne povej drugim, ni treba, da bi vsi vedeli...«

»Dober si, Pankrac.«

Potem sta prešla na drugo in počasi na župana.

»Pojdeš volit?« je dejal krčmar.

»Ne vem, če bi,« se je izmikal kmet.

»Le pojdi! Takega človeka kot je Čiček ne dobiš zlepa. Boš videl. Pa pri meni se oglasi!«

»Bom!« je prikimal kmet.

Tako je Pankrac obšel vse svoje ljudi in vsi so mu obljubili.

Nato je šel po vasi Matic in so mu tudi vsi obljubili.

»Za Čička je štirideset Potočanov,« je računal Pankrac.

»Za Tomažka jih je najmanj petdeset,« je razkladal Matic.

Vseh potoških volilcev je bilo nekaj nad šestdeset...

* * *

Boštjančič je prišel kupovat krompir. Hodil je po Potoku in silil k prodaji.

»Dražbar mora biti, po trideset par, možje, nobenih skrbi ne boste imeli in takoj denar.«

»Trideset par,« so mrmrali nekateri. »Na Rakeku je po petdeset, še več dobiš, če znaš.«

»Pa ga peljite na Rakek!« se je obregnil gospod. »Prodaš ali ne prodaš, včasih ga moraš dati za petindvajset. In voznja?«

»To je res!« so pritrdili.

Precej ga je segnilo, zato kupčija ni bila tako obilna. Mešetarili so vse popoldne, udarjali in razdirali, nazadnje so krenili k Pankracu. Boštjančič je dal za vino, jeziki so se razvezali, mož za možem se je otajal.

»Še mi ga manjka. Kaj ni nikogar več?«

Možje so šli v mislih po hišah in šтели in odkimavali. Težko, da bi ga še kje kaj bilo. Segnilo ga je dosti, potok je narastel, v drugo ga pa niso sadili. Mogoče Gantar? Seveda, Gantar ga ima!

»Halo, po Drejca!« je rekel Boštjančič.

Eden izmed mlajših je stopil čez cesto. Našel je fanta na dvorišču. Sobota je bila, treba je bilo vsaj nekoliko počistiti.

»Pri Pankracu te čakajo,« je dejal, »če hočeš prodati, stopi tja. Veš, da se izplača, ko ne dobiš nikjer beliča.«

»Kdor kupuje, naj pride k meni!« je kratko odgovoril Drejc.

Boštjančič je bil jezen, ko je izvedel za odgovor. Pa je potlačil jezo in stopil k Gantarju.

»Torej prodaš?«

»Po čem?« je vprašal fant.

»Po trideset, kakor drugi. Veš, da več ni mogoče. Nihče ti ne ponudi višje cene.«

»Moj krompir je prebran in zdrav,« je ugovarjal fant. »Izpod petdeset ga ne dam. Toliko mi ponujajo v Dolenji vasi. Radi bi ga za seme.«

»Beži, beži! Pravi to komu drugemu!«

Boštjančič je nezadovoljen odšel.

Drug teden so začeli škripati vozovi proti Poljani. Tam so krompir steh-tali in ga znosili v skladišče. Ženske so ga ves dan prebirale in čez nekaj dni so ga naložili na vozove in odpeljali na Rakek. Boštjančič se je s kolesljem peljal za njimi. Prodal je krompir po petinpetdeset par in mimogrede zaslu-žil nekaj tisočev.

Drejc ga je prodal kmetom v Dolenji vasi za seme po petdeset.

Kovač je razlagal Potočanom kupčijo in mu niso hoteli verjeti. Ko so zvedeli za Andrejca, so osupnili in zakleli.

Pankrac se je pa smejal:

»Nikar jima ne verjemite, oba lažeta!«

Potočani so molčali. Niso vedeli, komu bi verjeli. Mladi so zdaj čudno drzni, pred nikomer nimajo spoštovanja, niti pred Boštjančičem, ki je ven-dar prinesel denar v Potok. Da, nekaj drugače raste mladost v teh časih...

12.

Matic je vstajal. Mračen dan je silil skozi okna, poln megle in sivega neba, razpenjal se je na vse strani in objemal ljudi drugega za drugim. V cerkvi je zvonilo peto uro.

»Torej danes!« je vzdihnil fant.

Ni utegnil dolgo premišljevati. Hitro se je oblekel in stopil h kovaču. Potrkal je na okno, a Janko je bil že na pragu.

»Ne da mi spati,« je potožil. »Snoči je bil pri meni Tomažek. Nič kaj dosti ne upa. Vsem upada pogum.«

»Beži, beži, kolikor bo, bo dobro.«

Molče sta se odpravila proti Poljani. Vso dolgo pot nista izpregovorila niti besedice. Na Poljani sta se ustavila pri Petronu. Začudila sta se, ko sta uzrla polno sobo ljudi.

»Koliko vas je!« je zamrmral kovač. Nato so mu oči zastale na velikem plakatu. Z zelenimi črkami je bilo napisano na njem: Kmetje, združite se!

»To bomo obesili med mašo čez cesto,« je pravil Petronov France. Tudi Čiček je vsepovsod natrosil plakate.«

Videla sta jih, ko sta šla proti cerkvi. Po hišah so bili veliki napisi, težke črke so že od daleč kričale:

»Naš župan bo Franjo Čiček!«

»Živela narodna sloga!«

»Proč s hujskači!«

»Kdor se odloči za Čička, se odloči za mir in narodno blagostanje!«

Janko in Matic sta se spogledala.

»Nekaj se bo le prijelo!« je mrmral kovač.

Trudna in vznemirjena sta stopila v cerkev. Tisti dan se jima je zdelo, da nista bila pri maši...

* * *

Zgodaj se je pričelo vrvenje. Najprej so opravili fantje. Z nerazumljivo trmo so silil med prve, nato so se razleteli. Možje so bili počasnejši. Marsikateri se je pred občinsko hišo ustavil, malo pomislil in debelo zaklel. Ni mu dalo, da bi javno izpovedal, za koga je.

»Tomažka ne smem, Čička ne morem,« je zamrmral in se izgubil med hišami.

Šli so možje s trdno moško vero, da bodo glasovali za Tomažka. Kako tudi ne, njegovi sosedje so! Toda za mizo je sedel tudi Čiček. Vražja stvar! Zdelo se jim je, da jih gleda ostro, strogo. Z muko so izjavili, da glasujejo.

»Za koga?« je vpraševal predsednik.

»Tomažek,« so zajeceljali.

»Za koga?« je kričal predsednik.

»Za Čička!« so bruhnili in sklonili glave.

Čiček se je pa smehljaj in jim prikimaval...

Okoli osme ure so prišli potoški fantje. Oči so jim zažarele, ko so uzrli pred Petronom napis: Kmetje, združite se! Moško in krepko so stopili v občinsko hišo.

»Za Tomažka!« so izjavljali uporno.

To pot se Čiček ni smehljaj.

Kovač Janko je vodil seznam in prešteval ljudi izpred Petronove hiše. Dobro se mu je zdelo, prav nič ni bil nemiren.

Šli so pravit Trdini, da ima Tomažek večino. Nasmehnil se je in opomnil:

»Počakajte, naši ljudje še niso prišli!«

Prečuden nemir je ležal na Poljani, napetost, ki je poprej niso nikoli poznali. Ljudje so čutili, da jih boli v sencih. Tista silna vera v Trdinovo moč je začela pešati.

Trdina se je pa smehljaj:

»Moja ura še ni prišla!«

* * *

Drejc se je vračal od desete maše. Mimogrede je stopil v občinsko hišo, glasoval za Tomažka in se mirno napatil proti domu. Sredi polja je dohitel Maričko. Gledala je v tla, ko jo je pozdravil, je dvignila oči in se mu je nasmehnila. Pravila sta si same vsakdanje stvari o delu in o vremenu, potem sta prešla na volitve in Marička je povedala, da je oče na vse jezen in da je ostal kar doma. Drejc je menil, da to ni prav. On se sicer ne briga dosti za to, a ve, da je treba iti glasovat.

»Pregovori ga!« je dejala dekle.

»Hm!« je skomignil fant. »To bodo že drugi opravili.«

»Misliš?« je neverno vprašala.

Potem je pripovedoval, kako bo pozimi. No, zdaj se bo že prestalo, dela ne bo preveč, bosta že zmogla z materjo, na pomlad bo pa spet stiska. In če še mati zbolijo... S tujimi ljudmi je pa križ.«

»Se boš pa oženil,« je rekla tiho.
 »Seveda,« je priznal ravnodušno.
 Nekaj časa sta molčala. Nato je počasi vprašala:
 »Zaradi Pepeta si bil pa hud, ne?«
 »Jaz?« se je delal nevednega. »Prav nič. Čisto vseeno mi je bilo.«
 »Čisto vseeno,« je tiho ponovila.
 »To se pravi, prav čisto ne. Jezilo me je, da je ravno Pepe. Ko ga pa tako dobro poznam.«
 »Saj ni bilo nič takega.«
 »Nič ti ne očitam. Ampak jaz nisem danes tako, jutri drugače. Ne morem biti.«
 Dekle je povescilo glavo. Tiho sta drsela po poti. Pred vasjo je dejal Drejc:
 »Greva za vrtovi!«
 »Kakor hočeš!«
 Zavila sta za živo mejo. Drejcu je bilo molčanje nerodno, ustavil se je in rekel:
 »Kaj se pa sedaj držiš?«
 »Saj se ne,« je zajecljala v zadregi.
 Fant jo je nekaj časa gledal, nato se je obrnil po stezi in zagodrnjal:
 »Pusti že enkrat, kar je bilo.«
 Pogledala ga je hvaležno in zašepetala:
 »Saj bo še vse dobro.«
 Šla je za njim tiho in vdano. Pred hišo se je ustavil, jo za hip pogledal, nato se je nasmejtal.
 »Grem s teboj,« je dejal.
 Stari Martin se je začudil, ko ju je ugledal. Nekaj je zamomljal in jima obrnil hrbet. Drejc je pa mirno pozdravil in začel vsakdanji pogovor. Potem je nenadoma vprašal:
 »Pa volit niste še šli?«
 »Kaj me briga,« se je razhudil Martin. »Vsi so enaki, naj vlečejo s Čičkom ali s Tomažkom.«
 »Tomažek je kmet,« je dejal fant, »in kmetje moramo biti za kmeta.«
 Starec se ni dal prepričati, hotel je speljati govorico na druge stvari, a Andrej mu ni dal. Počasi in razločno mu je razkladal, kako se Poljanci branijo kmetov in kako je zdaj na svetu. Martin je navidezno še ugovarjal, v srcu je pa prikimal, nazadnje je tudi na glas pritrldil:
 »Vražje nas tiščijo.«
 Natihoma je premišljal, odkod fantu taka jasnost.
 »Lepo bi le bilo, če bi zmagali,« je dejal fantu pri odhodu.
 Po južini je še dolgo okleval, ko pa je začela siliti vanj še Marička, se je odpravil.
 »Prav zdaj, ko jih bo malo,« je mislil med potjo. »Glasujem in se takoj vrnem.«
 Glasoval je za Tomažka.
 Zvedel je, da ima Tomažek precejšnjo večino.
 »Zmaga bo naša!« je privriskal v Potok.
 Drejc je bil vesel, Marička še bolj. Končno se bo le nekaj uredilo.

* * *

Opoldne je butnil Pankrac k Trdini.
 »Tomažek sto osemdeset, mi sto trideset!« je zakričal.
 Trdina, ki je sedel za mizo, je spustil nož in vilice in skočil kvišku.
 »Po vozove!« je kriknil in stekel na dvorišče.
 Čez pet minut so zaropotali po Poljani vozovi.

»Gredo!« se je spogledal kovač z Maticem. Ves dan sta hodila po Poljani, štela in čakala. »Zdaj pojde zares!«

Trdina je pa medtem že pregledoval seznam tistih, ki so glasovali za Tomažka. Zdaj pa zdaj se mu je čelo pomračilo, včasih se je pa zvito nasmehnil. Nenadoma se je začudil:

»Kaj, tudi Matjažek?«

Pogledal je še enkrat ime, potem je napisal listek, poklical hlapca in ukazal, naj ga nese Matjažku.

Nato se je znova zatopil v imena...

Po Poljani so se pa ljudje spogledovali, ko jim je Matjažek pravil, da je odpuščen z žage.

»Frenk ima prav, gospodarska samostojnost je osnova,« je zamišljen pripomnil Matic...

Vozovi so začeli pripeljavati ljudi. Pankrac se je smejal Petronu in drugim, ki so stali na križišču in gledali prihajajoče.

»Zdaj homo videli!« si je mencal roke.

Proti tretji uri se je število prihajajočih razredčilo, nehali so prihajati. Na vse strani so se svetile prazne ceste.

»Zdaj naj se konča!« je dejal Petron.

»Še tri ure!« je zamrmral kovač. Nekaj mu ni bilo všeč. Prečudno hitro so rasli Čičkovi glasovi. »Da ni tudi kaj mrličev vmes. Paziti moramo!«

Naj so pazili ali ne, Tomažek in Čiček, oba sta postajala enako močna. Skrb jim je legala v srca. Pregledali so imenike, fantje so se razkropili na vse strani...

* * *

Po polju od Potoka proti Poljani je šlo pet mož: Primož Hren, Tone Samsa, Nace Cekinar, Blaž Milavec in Urh Stržinar. Bilo jim je kot da gredo k maši, preprosto so se menili o stiski in vremenu pa o zadnjem semnju. Le Blaž Milavec je uporno molčal in mislil svoje.

Pred Poljano jih je srečal Matic, ki je hitel v Potok.

»Greste?« je rekel mimogrede. »Prav!«

»Kako je?« je bil radoveden molčeči Blaž.

»Vsak pol, zdaj ni še nič gotovega. Menda boste vi odločili. Pa kje so drugi?«

Odhitel je mimo njih, možje so pa oživali in Blaž je z ihto povedal:

»Čeprav propade Čiček. Delajo, kakor se jim zdi. Pošteno pa to ni.«

Primož Hren se je pa nasmejal:

»Kaj si jezen, da so te odrinili nekam na zadnje mesto? To ni nič čudnega. Te ljudi moraš poznati. Zame je stvar rešena. Jaz sem kmet, Tomažek kmet. Torej!«

Milavec je nekaj sam zase brundal, nato je prikimal.

»Prav nalašč bi tudi jaz tako storil, a zdaj je, kar je.«

Samsa in Cekinar sta mislila, da bi bilo najboljšje, če bi se vrnili. Ne tu, ne tam bi ne bilo zamere.

Res sta izginila, ko sta prišla do prvih hiš

»Prideva za vami!« sta rekla.

Drugi trije so šli v občinsko hišo.

Blaž Milavec je z muko iztisnil, da je za Čička.

Urh Stržinar se je začel prerekati, ko so mu rekli, da je že glasoval. Z vso ihto se je uprl, možje pri mizi so se spogledali in nekaj popravili. Nato je s premislekom povedal:

»Glasujem za Čička.«

Za njim je bil Primož Hren.
»Glasujem za kmeta Tomažka!« je rekel glasno.
Vsi so molčali in odšel je s smehljajočim obrazom.
Zunaj so se vsi trije spogledali.
»Kar beseda zastane človeku. Vražja stvar, take volitve!« je godrnjal Blaž Milavec...

* * *

Lovre Gorjan je prišel klicat Poderina.

»Ali greš?«

»Hudič vzemi vse skupaj!« je kričal Matevž. »Še tebe je bilo treba! Te je poslal Pankrac? Saj je itak izvoljen, čemu se še tako žene!«

»Ne gobezdaj! Viš, da ti bo še prav prišlo!«

»Štiri leta me bo pekla vest,« se ni mogel Poderin potolažiti. Počasi se je oblačil in stopila sva na cesto.

»Vsak otrok je na boljšem od mene,« je mrmral Poderin. »Viš, tako je z reveži, taki kot je Pankrac te glodajo do kosti, ti jih moraš še v nebesa riniti.«

»No, to je pač vseeno, kako glasuješ,« se je obotavljal Gorjan. »Midva najbrže ne bova odločila. Saj v srcu sem za Tomažka, a kruh je le kruh. Snoči nam je prišel sam gospod povedati, kako je treba napraviti.«

»Pa Potočani? Kar je mož so vsi za Tomažka.«

»To se pozabi, Matevž, in Pankrac bo to tudi upošteval. Saj,« je dejal čez nekaj časa, »mogoče bo pa le Tomažek zmagal.«

Trudna in jezna sta prišla na Poljano. Tam ju je ujel Boštjančič. Smehljaje jima je začel nekaj pripovedovati. Ničesar nista razumela, vsaj Matevž ne. Ko je stal na volišču, je topo povedal Čičkovo ime in nerodno odšel.

Vrnil se je naravnost domov, kakor bi nesel na hrbtu breme in gorje vsega sveta, upognjen in truden je omahnil v izbi k peči in ni izpregovoril besedice do večera.

* * *

Peter Hribar je stopal po vrtu in ogledoval svoje ljubo drevje. Zdaj je zadnji čas, da vse očisti, nekaj mahovja se je razpredlo po vejah, tudi polomljenega je nekaj, da mora obrezati. Mlada hruška ob steni bo drugo leto prvič cvetela. Peter ogleduje vejice in se smehlja. To je dobro. Take hruške bo zasadil povsod ob zidu. Dela je sicer nekaj, a tudi veselja. Drugače pa manjka zemlje. Kaj ni videl pred mesecem v dolini lepa jabolka. Prijatelj mu je eno ponujal. Moral je odkloniti, zdaj je vse ravno prav zasajeno. Zemlje manjka. Pankraceva zemlja na eni strani, Poderinova na drugi. Moj Bog, kako bi se dalo vse urediti. Pa ne dasta. Poderin ne more, Pankrac noče.

Po cesti je pridrdral voz.

»Gredo,« je zaskrbelo Petra. Še bolj se je umeknil na vrt in se zagledal v drevje. »Naj me iščejo, kjer hočejo,« je mrmral nevoljno.

»Halo, Peter!« je zaslišal klicanje.

Obrnil se je in uzrl na dvorišču Klavžarjevega Pepeta.

»Gremo, gremo! je silil fant.

»Pojdi se solit!« je precej razločno povedal Peter, a fant ga ni slišal. Prišel je bliže.

»Skoraj vsi Potočani so že glasovali,« je pripovedoval fant. »Vas pa še ni. Kaj ne mislite iti?«

»Prav imaš, ne mislim iti,« je rekel Peter.

»Pa taka važna stvar!«

»Saj zato. Nekaj sem dolžan, nočem, da bi me postrani gledali, če bom za Tomažka, drugega pa maram ne.«

»Tako, tako... Pankrac mi je rekel nekaj zaradi vrta. Reci mu, naj pride, prodam polovico proti potoku. Nič ne vem, kako imata?«

»Da proda?« je osupnil Peter. V hipu so bile njegove misli pri zemlji. Tista polovica proti potoku. Kot nalašč bi prišla. Dolgo je moral premišljevati, da se je odločil.

»Pa zares proda?«

»Proda, proda,« je razkladal fant. »Pa ne mislite, da od danes. Že cel teden se je menil o tem. Kje neki hodi Peter, da ga ni blizu, je pravil. Seveda, potem je pozabil na vse, preveč dela je imel.«

Peter je prikimal, nato je zagodrnjal:

»Potem se moram pomeniti z njim.«

»Kar prisedite!« je vabil fant.

»Še po klobuk stopim,« je dejal kmet.

Ko je lezel na voz, se je čudil, ko je videl starega Ožbolta in starega Jakoba.

»Kam pa vidva?« je rekel kar tjavendan.

»I, kakor ti!« je zlovoltno zamrmral Jakob. »Volit!«

»Oha!« je jeknil Peter. Zahip ga je obšla prečudna tesnoba. Pri prvih hišah so srečali Matica. Fant je obstal in se zazrl na voz. Pepe se je porogljivo zasmeljal in počil z bičem. Peter je nerodno pozdravil. Matic ga je gledal, gledal in odmajal z glavo.

»Kaj se je zgodilo?« je obšlo Petra. Spomnil se je vseh zadnjih dogodkov, stisnil je zobe in le medlo odgovarjal na Pepetova vprašanja.

Ožbolt in Jakob sta zdaj pa zdaj zinila katero.

»Koliko bo treba pa plačati, ko se peljemo?« je spraševal Ožbolt.

»Nič!« se je smejal Pepe.

»To je lepo od tebe, da pomagaš starim ljudem. Računa mi pa nikaner ne pošiljaj, to ti že zdaj povem.«

»Ne bo treba, ne bo treba,« je Pepe podil konje

Potem so dolbli vsak v svojo misel, Ožbolt v tiho prevaro, Jakob, kako bo peš krevljal v Potok in Peter v zemljo.

Na Poljani jih je že čakal Pankrac.

»Tako je prav! Živeli Potočani!« jim je pomagal z voza.

Peter ga je takoj spomnil za zemljo.

»Torej prodaš?« je hlastno vprašal.

»Zvečer se pomeniva, zvečer, zdaj nimam časa.«

»Ne,« je silil Peter trdovratno, »zini vendar, kako in kaj.«

»Če ti povem, da se še nisem odločil. Potem se pomenimo.«

»No pa!« se je udal Peter.

Pankrac jih je spremljal do vrat, potem se je poslovil.

»Čakajo me že. Kadar opravite, pridite k Trdini.«

Ko je odšel, so se možje spogledali in se zasmeljali.

Glasovali so vsi trije za Tomažka.

»Zemljo pa jaz prodam,« se je ponudil Ožbolt.

Pankrac je klel, ko je vse to zvedel.

* * *

Šesto je odbilo in pri Trdini so čakali. Polna soba ljudi je ždela v pritaženem molku. Zdaj pa zdaj je kdo zaropotal s kozarcem.

Na cesti se je začel topot mnogih nog in v sobo je planil Boštjančič.

»Zmaga!« je zahropel.

»Zmaga!« so osupnili vsi.

»Dve sto štirinajst proti dve sto petim!«

Množica oči je zažarela, za hip je vse molčalo, nato je stresel sobo zma-

govit krik. Klobuki so se dvignili, pol pijani ljudje se niso mogli pomiriti od veselja in smeha. Na to se je dvignil še žareči Trdina. Vsi so utihnili.

»Možje!« je začel Trdina. »Narodna sloga je zopet zmagala. Ljudstvo jo je svobodno potrdilo. Tako mogočne zmage nismo pričakovali. Zahvaljujem se vam vsem in kličem: Živel naš župan Franjo Čiček!«

»Živel!« so zahrumeli ljudje.

Nato so se napolnile mize, začulo se je razposajeno petje. Trdina ni poslušal ljudi, šel je na cesto in z njim Boštjančič in Pankrac. Molče so čakali župana. Prišel je čez čas s hitrimi koraki.

»Čestitam!« je dejal Trdina zamolklo.

»Malo je manjkalo,« je bil vesel Čiček. »Dobro smo morali napeti moči.« Vsi so se mu zasmejali.

Takrat se je sredi vasi vzdignila prečudna pesem o zelenem praporju. Gruča fantov se je prikazala na razpotju, zavili so proti Potoku. Pesem se je odbijala od hiš, kipela čudno živo in krepko.

»Pojdimo v hišo!« je rekel Trdina.

Molče so šli za njim.

* * *

Drejc in Marička sta stala pred hišo.

»Zdaj bo vse dobro,« je pripovedoval fant. »Z materjo sem že govoril. Če ti je prav, naredimo precej po božiču. Malo bomo še očistili. Mati bodo šli v kamro, kar sami so rekli.«

Marička se ga je vsa srečna oklenila. Dvoje ustnic se je stisnilo v poljub. Drejc jo je pritegnil k sebi in je ni hotel spustiti.

»Nikoli več ne smeš od mene,« je šepetal pridušeno...

Pred Frenkom so pa stali fantje. Prečudno tihi so poslušali Matica, ki jim je razkladal napake.

»Saj bo še vse drugače,« jih je skušal tolažiti Frenk. »Kaj mislite, da je samo pri nas tako? Vsaka dežela ima svoje skrbi, ničesar se ni treba bati. Svet se izpreminja, kar je bilo z nami, je veliko.«

»Zdaj bomo šele začeli. Vsaj vemo, s kom lahko računamo. Pošteno bomo pljunili v roke!«

»Bomo, bomo!« so zatrjevali vsi.

Proti večeru se je nebo zjasnilo in zdaj so zasijale zvezde. Frenk je zamahnil z roko in čez polje je vzplala prečudno živa in uporna pesem o zelenem praporju, budila je gozdove, da so zašumeli, božala je griče okoli vasi, trepetala s šumenjem potoka in trkala na okna molčecih hiš.

Zapeli so jo še in še, kakor da ne znajo druge in morajo prav ta hip povedati vsemu svetu nekaj čudovito lepega...

Po polju od Poljane so se vlekli trije ljudje, Pepe, Gorjan in Pankrac. Napol pijani so iskali poti in omahovali nad kolesnicami.

»Čujte!« je dejal sredi polja Pepe.

Ustavili so se in poslušali. Pesem je počasi ugašala in ko je popolnoma umolknila, se je pijani Lovre zbudil, prijel se za glavo in kriknil:

»Joj, moj Tine, moj Tine! Kam sem ga pognal!«

Sedel je na pot in zaihtel...

Novoletno premissljevanje

France Geželj

Za današnje dni se pač spodobi, da si človek nekoliko oddahne. Izpreže vse svoje stare misli, betežne in nadložne sanje, in se z novo mlado silo požene v novo leto, novim upom in novim nadejam nasproti. Križ čez vse: kar je bilo, je bilo. Pozabljeno. Naporno je bilo to leto, težko se je moral truditi človek, da ga ni strlo kolesje nevarno bolnega gospodarstva. S poslednjimi silami se je bilo treba boriti proti grabežljivemu gospodarskemu oklepu, ki nas vse tesneje in tesneje stiska v svoj objem. Za hip izpreže človek te moreče misli, za hip si oddahnejo skrajno napete mišice, ki so skozi vse leto bile težak boj za črn košček kruha, za hip se odpočije trudna glava, ki je skozi vse leto iskala tisočere možnosti za zaslužek, za obstoj.

Ob koncu leta dela navadno vsak skrben in marljiv gospodar svojo bilanco, končni obračun svojega dela in uspeha, dobička in izgube. Našemu kmetu, bajtarju in delavcu tega ni treba. Izguba in neuspeh sta tako velika, tako porazna, da ju ni treba še posebej izračunavati in ugotavljati. Kakor je bilo spomladi, tako je ostalo. Razmere se za las niso zasukale na boljše. Vse je ostalo pri starem. Kmetstva zaščita je tam, kjer je bila. Naš mali kmetijski človek je ob kredit, še živinske soli mu več ne zaupajo, kakor da je njegovo delo ob vsako veljavo, ob vsako ceno. Na zemljo nihče ničesar več ne da. Kmetstva in bajtarske domačije — tisti naši najtrdnjši slovenski domovi — ječijo pod pezo dolgov in pomanjkanja. Premnoge so se že zrušile in spodrezale korenine našemu narodnemu bistvu — našemu kmetstvu. Ljudje so postali razdraženi, le z največjo muko in samozatajevanjem še utegnejo napol trezno presojati položaj. Vera in optimizem — vse je samo prisiljeno, ko si človek iz bogsigavdi kakšnih razlogov narekuje vero in upanje, si jo takorekoč vsiljuje, ko bi vendar najrajši zakričal od bolečin, da bi se čulo v vse kote sveta, v vsa zaklenjena in nezaupljiva srca, v vse otopele duše. Kako naj torej ta naš gospodarsko popolnoma izčrpani človek še dela na koncu leta obračun o dobičku in izgubi? Mar naj povrhu še iz samega sebe brije norca? Ali si naj zapre oči, da ni tako hudo, kakor je v resnici hudo in težko? Mar ne zasluži, da si za hip oddahne in izpreže vse svoje tisočere skrbi, težave in težka gospodarska ponižanja?

Sneg je pobelil hribe, griče, polja, travnike in vasi. Zemlja je legla k počitku. Naj leže k počitku tudi njen zvesti oratar? Danes ne more. Preveč težke in pekoče so skrbi. Miklavža ni bilo letos v hišo. Otroci so ga sicer od prej vajeni in so tudi letos prosili, a jih ni mogel uslišati. Za Božič spet tako goreče upajo in molijo, da je gospodarju sila težko v srcu in si mati skrivaj utrne premnogo solzo. Ponekod otroci vse dni preždiijo na peči, zaviti v cunje, in milo zrejo skozi zasopljena okna v prelepo belo naravo. Drugod bi spet radi v šolo, pa ne morejo bositi daleč po snegu. In prav za novo leto premissljuje človek, kako naj potem v takih okoliščinah zraste našemu narodu mocan, zdrav in čvrst mlad rod, ki bo zadosti močan, da bo prevzel na svoja ramena težo življenja in odgovornost za bodočnost. Otroci tega niso zaslužili. Nedolžni so in v svoji nežnosti nič ne vedo, kaj je gorje, kaj je gospodarska gniloba, ki razkrajja naše življenje. Z vsemi drugimi so tudi otroci postali žrtve, čisto nedolžne žrtve. Bridka misel prešine človeka v tem novoletnem premissljevanju: narod, glej, kako gine tvoj najnežnejši cvet, tvoje najskrivnejše nade, kal tvojega življenja!

V kmetijski, bajtarski in delavski hiši gospodarijo črne skrbi. Od vsepovsod grozeče prežijo. Davki še niso plačani, za zavarovalnino terjajo, v štacuni ne

dajo več na up, soli ni, petroleja tudi nič, Tone je brez čevljev, Francka nima krila, stara mati so bolni, streho bi bilo treba popraviti, ker pušča in gnijejo trami, dolgovi težijo, za obresti ni... Naše kmetске hiše so se zaprle, ždijo in tonejo v brezup. Na vas se je naselil srednji gospodarski vek. Po ognjiščih gori večni ogenj, zvečer ga zagrebejo v pepel, da ostane živ do jutra, in tako iz dneva v dan, ker ga ni počenega beliča za žepenke. Za svečavo in razsvetljavo so prišle spet v navado trske, ko takrat, ko naši pradedi niso poznali ne elektrike, ne petroleja. Sladkorja ni, in tudi med je že pošel, kjer so ga sploh imeli. V hrani ni nič izbire, zaloge so vsak dan manjše, štediti je treba, sicer ne dočakamo spomladanskega sonca... Kmetje pravijo, da letina ni bila tako slaba. Toda cene so sramotne. Vse, kar kmetски človek v potu svojega obraza in z žuljevimi rokami pridela, vse je nekako prišlo ob veljavo, nima cene. Ko bi ljudje vsaj ne tičali v tem denarnem gospodarstvu, ko bi ne bilo denarnih obvez in plačil ter dajatev, saj bi še šlo. Človek bi pač spričo tesnih razmer pozabil na nekaj stoleten razvoj in napredek in bi se lepo vdal v nemilo usodo ter se vrnil v naturalno gospodarstvo, kot se pravi. Blago za blago, uslugo za uslugo! Pa si pomagaj, ko te pa ta denar krvavo tišči k tlom in ti pije kri. Same obveze vsepovsod. Če te srce še tako boli, prodati moraš, tudi v brezce-nje. Prodati komurkoli, kdor pač pride. In še skoraj hvaležnega se moraš izkazati, da sploh kdo kupi tudi pod ceno. Kaj zato, če te boli srce, če te še zdaj pečejo in skelijo žulji, ko si čez leto garal kakor živina. Kdo te pa vpraša po tem. Svet na to nič ne da, svet je gluhi in slepi. Nima srca in duše, tisti gra-bežljivi, nenasitni svet.

Sicer so pisali, da je bila jeseni kupčija živahna. Okoli kmetov se je gnetlo polno kupcev. Toda nihče se ni ozrl na blago, na trud, na delo, na žulje. Vsakdo le na denar. Vse bi kupil za majhen denar, za sramotno ceno. Prekupčevanje je cvetelo, da še nikoli tako. Prekupčevanje je pritiskalo cene nazdol, da bo zaslužek čim večji. Kdo je takrat čul krik z našega podeželja: rešite nas prekupčevalcev, rešite nas špekulantov, rešite nas posrednikov in njih nena-sitnih malh! Dajte nam združno organizacijo, združno prodajo, da nas špe-kulanti ne bodo odrli do kože! Ta jesenski letošnji klic našega podeželja je tako poučen in obenem tako pretresljiv krik gospodarsko izkoriščanega člo-veka, da ga bo treba nujno vzeti v račun v novem letu in vpreči vse sile v borbi proti gospodarskemu izkoriščanju in izrabljanju našega malega kmetско - de-lavskega človeka. Postanimo Slotenci res pravi, resnični združniki in odločno izrežimo s svojega gospodarskega telesa vse bolne izrastke!

Predpustni čas bo. Harmonike čakajo. Veselje počiva in dremlje v kotu. Polno je nevest. Polno je ženinov. Koliko je želja, da bi si svoj dom ustvarili in začeli mlado življenje, ki bi imelo smisel in hasek. Komu pa naj harmonike zaigrajo, za koga naj se razgiblje veselje v predpustni čas? Ženini so revni, brez dela in zaslužka, še sebe ne utegnejo preživeti. Kje naj nevesta dobi za balo? Kje naj oče vzamejo za doto? Grunt je že tako majhen, da se ne da več razbiti in razkosati. Kdo se bo torej ženil in možil na beraško palico, na prazno cesto pred seboj, na prazno upanje in meglene nadeje? Dorasla mla-dina tone na podeželju v težke dni, njene mlade sile razjeda skrb in obup. Tako mlade in krepke so mišice in roke, rade bi delale, rade bi zavihale ro-kave, rade bi gibale, pa jim ni dano. Žaga stoji. Lesa nobeden več ne mara. Ciglarna je tudi umrla. Svet ne potrebuje nič več opeke. Tovarna stoji, stroji ždijo. Vsepovsod so vrata zaprta za mlade roke, za mlade ljudi. Čez mejo ne moreš več, da bi šel in žrtvoval svojo kri in svoje moči tujini ter si prislužil vsaj za goli življenjski obstoj. Še stari ljudje prihajajo iz tujine. Na stara leta jih je odslovila, jih ne rabi več, ker ima svojih zadosti. In tako se vsi gnetemo doma in brezupno čakamo in čakamo. Kako žalosten bo predpust. Kaj mi po-

maga ljubica izbrana? Kaj harmonika? Kaj veselje? In kaj mlada kri in moč-roke? Tako sem čul govoriti že mnoge naše kmetске fante.

Mladini je prav za prav najtežje. Še vse življenje ima pred seboj. Še vso bodočnost. Še neizrabljeno kri in roke in mišice. Rada bi, pa ne more, rada bi se pognala v življenje in ga s svojim delom obogatila. Pa kar venomer sega s svojimi rokami v prazno, kakor da beži življenje pred njo tja nekam v nedogled. Mar naj v brezdelju in lenobi zapravlja svojo mladost, svoje sile, svoje življenje? Ne, tu bo treba nekaj ukreniti. Pod prapori svojega mladinskega gibanja si mora mladina priboriti mesta pod soncem, zaslužka, priložnosti za delo, da ne bodo več močne in delavoljne roke tako tjavendan počivale. Naj se naredijo žulji na rokah, za novo bodočnost se izplača boriti. In ko smo tako za novo leto izpregli svoje trudne misli, pa se je že treba za jutrajšnji dan navdati z vero, z upanjem, vpreči se v optimizem in se čvrsto pognati v življenje, v deloven dan, kajti za bodočnost mladega rodu gre, za biti ali ne biti. Iz mladosti v mladost se pretaka življenje, iz starega v novo leto. Za novo leto pa je odgovorna mladina, ki je kljub razrvanim razmeram dovolj silna, da bo strla tesnobni obroč, ki nas davi. V teh črnih dneh in gospodarskih skrbeh, ki so se naselile v naše podeželske domove, mora iz mladine planiti za novo leto nova vera, nov optimizem. Če bo kje zbolelo, nič zato. Nove bodočnosti si ni mogoče kar tako zlahka skovati!

Pogledi mladine na politiko

Kreft Vlado

Poleg prosvetnega dela, ki ga opravlja na vasi, se zanima kmetška mladina tudi za politično življenje v državi; aktivno sicer ne sodeluje, vendar si ustvarja o dnevnih političnih dogodkih svoje mnenje, ki se v marsičem ne krije s hotenji ene ali druge politične skupine. Kmetška mladina hoče svobodnega umskega razmaha, prostega vseh suženjskih spon preteklosti. Kmetška mladina povdarja svojo samostojnost, radi katere je mnogokrat predmet napadov, ki pa je nikakor ne morejo odvrniti od začrtane smeri.

S tem preokretom in započetim uveljavljanjem svobodnega mišljenja kmetške mladine na vasi, so se pričele razmere na deželi spreminjati in slovenska vas dobiva novo obliko, ki bo v marsičem drugačna od sedanje. Radi tega mora vsak objektiven opazovalec ugotoviti preokret, ki je v glavnem izražen v sledečih dognanjih:

Ljudstvo se je naveličalo pripovedk o zboljšanju svojega gmotnega položaja, ki so mu ga obljubljali razni ljudje. Nikomur mnogo več ne verjeme in slovenski priprosti človek je zgubil vero v politično moralo.

Z velikimi dvomi gleda na vse, kar se imenuje politika. Vedno je šel z veseljem volit bodisi to ali drugo politično stranko, trdno prepričan, da je ravno politika sredstvo, ki naj mu za stalno preskrbi mirno in udobno življenje. Po vsakih volitvah pa je bil razočaran in začel je spoznavati, da si mora z lastnim delom ustvariti prijetnejše ognjišče. V to težko stanje kmetškega in delavskega človeka je posebno posegla mlada generacija, ki hoče ustvariti novo mentaliteto priprostega človeka, katera je predpogoj za uspešno delo v bodočnosti.

Mladina ima zahteve, katerih pozitivna rešitev je nujna in važna, če se hočejo v državi urediti politične razmere. Edino taka ureditev more prinesiti

zdravo sožitje različnih družabnih slojev, kmetsko-delavskemu človeku pa blagostanje.

Kmetska mladina se zaveda, da pripada najštevilnejšemu stanu v državi; v svojem gibanju si prizadeva stanovsko združiti in osamosvojiti kmetški stan; zato mladi kmetški rod ne priznava raznih front in njihove medsebojne borbe za premoč. Preteklost je namreč pokazala, da vse obstoječe fronte v teku 17 let niso bile zmožne, ustvariti kmetskemu in delavskemu človeku pogojev njegovega dobrega življenjskega obstoja. Za kmetsko mladino obstoja le skupno združenje preprostega človeka, ki bo v prihodnosti zmožno, da uresniči vse njene želje in zahteve. Kmetska mladina radi tega zahteva, da se prepusti reševanje gospodarskih, kulturnih, političnih, socialnih in vseh drugih vprašanj, tičočih se kmetškega stanu, izključno pripadnikom tega stanu in sicer osebam, ki so s svojim preteklim delom dokazale, da so jim interesi lastnega stanu nad vse. S tem postavlja kmetska mladina tudi nadaljno zahtevo, da si mora kmetški stan priboriti odločilni vpliv na vso državno upravo, katere popolna depolitizacija je predpogoj za uspešno in pravično vršitev njenih nalog v korist naroda in države. Radi tega ne soglašajo s politiko osebnih sprememb, ki je pri nas udomačena ob spremembah režimov. Za imenovanje oseb, ki morajo opravljati dolžnosti v dobrobit naroda in države, ne sme biti odločujoča njihova strankarska pripadnost, nego mora biti merodajna njihova zmožnost, bodisi, da izhaja iz naravne ali šolane inteligence.

Nadaljna zahteva kmetske mladine je, da se dnevna politika podredi težnjam gospodarske ljudske politike, katere dosledno izvajanje bo najboljši čuvár narodnega bogastva. Zadnja leta tudi opazuje kmetska mladina, da so si gotovi ljudje prisvojili pravico do izdajanja narodnih in nenarodnih legitimacij. S tem v zvezi se je bohotno razcvetelo potuhnjeno denunciantstvo in nekateri ljudje so uživali in uživajo pri oblasteh nekakšne privilegije. Ta prednost je zahtevala že mnogo nedolžnih žrtev, nastalih navadno iz maščevanja radi osebnih ali strankarskih nasprotstev. Posledice so bile v večini slučajev škodljive za splošnost in kmetska mladina zahteva zato odpravo vseh teh privilegijev. Kar se tiče narodne zavednosti, trdi kmetska mladina, da je bil ravno priprosti človek v preteklosti najmočnejši branilec slovenskega jezika in kulture in bo to ostal tudi v bodoče, ne more pa biti narodna zavest blago, s katerim lahko ljudje trgujejo.

Kmetska mladina je tudi spoznala, da obstoja v državi dvojno zaslužkarstvo, preplačana uradniška mesta in se s tem po nepotrebnem razsipava narodovo premoženje. To se mora odpraviti in ogromne prihranke, ki bodo s tem doseženi, uporabiti za številne brezposelne, v obliki plač za razna dela in za širjenje prosvete med našim priprostim ljudstvom.

To bi bile glavne zahteve kmetske mladine, ki jih hoče v bodočnosti uresničiti, opirajoč se pri tem delu na lastno bistrumnost, naravno inteligenco in pričakujoč pomoč od one šolane inteligence, ki resnično hoče, pomagati slovenskemu priprostemu človeku, ne da bi šolana inteligenca zahtevala za to pomoč osebne plačila. Da bo delo lažje, je treba stremeti, da se razlika, ki jo še danes opazujemo med šolano inteligenco in priprostim človekom, odpravi in se tako zbere vse dobro misleče javne delavce, ki naj skrbijo, da se bodo opravljala vsa dela v dobrobit naroda in države.

Opisano delo se že vrši, na večih straneh, v različnih organizacijah, v tisku, tudi po načinu različno, vendar je pa v bistvu povsod isto.

Prav ta pojav pa jamči za uspeh nove miselnosti. Pokret se sicer lahko trenutno onemogoči, toda kal je že mnogo premočna, da ne bi ponovno vzknila.

ORGANIZACIJA

IZ ZVEZE KMETSKIH FANTOV IN DEKLET

27. oktobra: **Bloke** — predavanje o Abe-
siniji; predaval dr. Ciril Kraševc iz Cerk-
nice.

10. novembra: **Draga pri Stični** —
burka v treh dejanjih »Joj, štoklja!«

11. novembra: **Akademski agrarni**
klub »Njiva« je na svojem rednem obče-
nem zboru izvolil sledeči odbor: preds.: Jože
Kerenčič, ppreeds.: Zoran Vitorovič, tajnik:
Lea Prah, blag.: Mirko Gerbec, delegat pri
Zvezi tov. Čačinovič.

17. novembra: **Beričevno** — igra »Pri-
sega o polnoči«.

27. novembra: **Sv. Bolfenk** — igra »Da-
vek na samce«.

1. decembra: **Dobrunje** — igra »Grunt«.

8. decembra: **Pododbor Ptuj** — zbo-
rovanje kmetijske mladine pod geslom »O po-
trebi sodelovanja kmetijske mladine«, ki se je
vršilo v Ptuj, je prav lepo izpadlo in je
bila udeležba kljub slabemu vremenu zelo
velika.

8. decembra: **Beričevno** — igra »Grunt«.
Snov je vzeta iz kmetijskega življenja; pisatelj
Ivan Radenšek nam živo prikazuje dogodke
na vasi.

6. decembra: **Sv. Urban pri Ptuj**.
— G. upravitelj v p. Rudolf Kocmur in nje-
gova družina je dne 6. t. m. zapustila naš

kraj. Dva in dvajset let je gospod upravitelj
živel v našem kraju, vzgajal našo mladino,
ter se vsem tako priljubil, da ga bomo prav
težko pogrešali. Z njimi je mnogo izgubilo
tudi naše društvo, saj bomo morali pogrešati
nadzornega člana, članico in našo vzorno taj-
nico. Sklenili pa smo, da bomo s podvojeno
silo stopali dalje po začrtani poti za dosego
našega cilja! Njim pa želimo na njihovem
novem domu obilo zadovoljstva in sreče.

Šmartno ob Savi. V nedeljo, 1. de-
cembra t. l. je priredilo naše društvo iz
Šmartnega ob Savi v pevskem domu v Sne-
berjah igro iz kmetijskega življenja »Borba za
novo življenje«. Igralci, po večini novinci,
so se dobro odrezali, za kar jih je tudi ob-
činstvo nagradilo z velikim odobravanjem.
Dvorana je bila nabito polna, kar je vsaka-
kor priznanje agilnemu društvu, pa tudi
avtorju igre tov. Ivanu Dovču, tajniku dru-
štva. Med začetkom petega dejanja se je
občinstvu zahvalil za udeležbo avtor igre to-
variš Dovč, za njim pa je spregovoril pred-
sednik Zveze tov. Kronovšek, ki je naglasil
važnost delovanja kmetijske mladine v svojih
društvih in prikazal borbo za boljše življenje,
katero tudi živo prikazuje omenjena igra;
čestital je avtorju tovarišu Dovču, vzornemu
kmetiskemu fantu, obenem pa tudi delavnemu
domačemu društvu.

POSKUSNI KROŽKI

Naši poskusni krožki so izgubili svoje vo-
ditelje. Gg. ing. **Vinko Sadar** in ing. **Boris**
Wenko, oba splošno priznana strokovnjaka
in pisatelja številnih strokovnih knjig, spisov
in člankov, sta bila službeno premeščena s
kmetijskega oddelka kralj. banske uprave v
Ljubljani, kjer sta vršila v splošno zadovolj-
stvo odgovorne posle, za sreska kmetijska
referenta, in sicer g. inž. Sadar v Kočevje,
g. inž. Wenko pa v Gornji grad. Ob njunem
odhodu se jima iskreno zahvalujemo za

njuno veliko požrtvovalno sodelovanje ter ju
prosimo, da tudi na novih mestih nadaljujeta
svoje započeto delo na kmetijsko-gosposdar-
skem polju v korist naše vasi. Prepričana naj
bosta, da se je njuno započeto strokovno
delo že močno usidralo na naši vasi in da bo
pognalo bogate sadove, ki bodo poplačali
njun veliki trud.

Srčna hvala za Vajin trud, gospoda inže-
nirja, kmetiska mladina Vaju in Vajinega dela
ne bo pozabila!

Koticek za dekleta

V Eberhartu, v decembru 1935.

Drage tovarišice!

Živiva kakor doma. Povsod domačnost in toplota. Popolnoma sva se privadili in vživali v razmere, ki vladajo tu. Sicer pa — odkrito povedano — tu ni časa za domotožje in brezdelje. Čas je odmerjen natančno, tako, da ne gre nič nepotrebne mimo nas. Prve tri tedne smo imele stalno 8 do 10 ur predavanj dnevno, kar sva že itak poročali v zadnjem pismu. Zdaj imamo praktično delo. Razdeljene smo na dve skupini, ena kuha, druga pa šiva, menjaje se vsaka dva dni. Zjutraj od 8. do 9. ure imamo predavanje o gospodinjstvu, nato gre vsaka skupina na svoje delo. Pri kuhanju ne kuhamo samo zase, temveč pripravljamo pecivo za revno dečo za Miklavževo. Tako smo v kuhinji ves dan, od 9. ure dopoldne do 7. ure zvečer. Druga skupina je pri šivanju, kjer krojimo, vezemo, pletemo itd. in pripravljamo za razstavo, ki bo ob zaključku tečaja. Zvečer imamo filmsko predstavo, pevsko vajo ali debatni večer. Te večere vodimo same in so priprava za nastopanje v društvenem življenju. Tudi »Jugoslavija« se prav pridno udeležuje na teh večerih. (Vsi naju imajo radi, ali najinih imen se še niso naučili, posebno rodbinska jim delajo težkoče, zato so naju prekrstil v »Jugoslavijce« ali »Jugoslavkice«.) Ker so dekleta tako malo poznale našo ožjo domovino, sva izrabile debatne večere in jih s predavanji seznanjavo z našo organizacijo, z lepotami naše domovine, z zgodovino našega naroda, z narodnimi pesmimi, običaji, z literaturo itd. Tako so in bodo dobile resnično sliko Jugoslavije in Slovenije. Zelo se navdušujejo za najina predavanja, a najbolj jih navdušuje naša pesem.

Omenila sem, da imamo pevске vaje. Vadimo namreč za akademijo, ki bo zadnje nedelje ob svečanem zaključku tečaja. Zastopani bodo predstavniki S.U.S. (Slobodni Učenič Sedliacke), ki je organiziralo ta tečaj. Predsednik S.U.S. je minister Štefanek, ki je imel na tečaju najgloblja predavanja; izvajal in podajal je snov iz filozofije na zelo nazoren način, tako, da so lahko sledile vse.

Poslevoedeči predsednik pa je ing. Merhaut, ki vzorno vodi vse delo in skrbi za tečaj. Na tej proslavi bodo vsa dekleta v narodnih nošah. Kar nagledati se ne moreva bogatim in krasnim nošam Slovakinj. Vsak okraj ima svojo posebno nošo, po katerem se tudi imenuje (Vajnovský, Trnavský, Piešťanský, Myjavský, Vaševský itd.). Tudi midve dobiva v Jugoslovanski ligi v Bratislavi naše narodne noše, če dobiva gorenjsko, še ne veva. No, in kar je še važno, v teh nošah bova nastopili pri najini točki »Jugoslovanske narodne«...

Koncem vsakega tedna imamo ekskurzijo. Bili smo za dva dni na Dunaju. V vsem programu tečaja se vidi, da hočejo nuditi res splošno izobrazbo v vseh področjih. Da se navadimo ceniti vrednosti in vrednote domačega in tujega, so nas peljali čez mejo. Krasne zbirke umetnostnega, prirodopisnega in zgodovinskega muzeja, mogočne palače in kipi, obhod preko 150 cesarskih sob in obisk grobnice Habsburžanov s 163 krstami, prostori Schönbrunn itd. vse to je čudno, zelo čudno vplivalo na posameznice. Oči so gledale in strmele, misli so se ustavljale, usta pa so molčala. V sebi pa je vsaka doživela mnogo, mnogo nepozabnega in novega...

Ostale ekskurzije so bile v Bratislavo — centralo Slovaške. Vse njene zanimivosti; socialne in praktične ustanove smo si ogledali. Moderno urejen dečji dom in zadruga, ki se razvijajo pod ugodnejšimi pogoji, kot naše, so nama najbolj ugajale.

Posetili smo tudi opero in kino. Najbolj nam je ugajala prireditve v Reduti, kjer je bil »Večer slovaške kmetske žene«. Bila je to nekaka akademija, kjer so bile na sporedu narodne pesmi, narodni plesi, volitev »kraljice večera« (najlepše narodne noše!) Bilo je nad sto različnih narodnih noš, med njimi tudi jugoslovanska — dalmatinska.

Zadnji, šesti teden bomo imele še predavanja z izpiti; kako nama bo šlo, še ne veva. Ko bova imele vso snov predavanj skupaj in več časa, ko se vrneva, bova temeljito in podrobno poročale o vsem.

Za božične praznike bova že doma. Z novim letom pojdeva z novimi močmi na delo in želiva ter prosiva Vas vse, drage tovarišice, naj bo leto 1936. posvečeno resničnemu delu za nas in našo bodočnost!

V tem upanju Vas pozdravljata

Jarnovičeva in Ocvirkova.

Ali veš?

1. Kaj napravim s teletom, ki je radi boleznimi zaostalo?
2. Kako dolgo izkoriščaš deteljne mešanice?
3. Kdaj sme mož zahtevati izročitev dote?
4. Koliko prebivalcev ima Abesinija?
5. Kako je izvedena organizacija Kmetijske Matice?

ODGOVORI NA VPRAŠANJA, STAVLJENA V ZADNJI ŠTEVILKI

1. Poleg zadostne in pravilne prehrane moramo teletom preskrbeti tudi dobro nego. Pri nas zlasti zelo pogrešamo gibanje mladih živali, ki so ves ljubi dan v hlevih in se tam tudi ob dobri krmi ne morejo pravilno razviti. Kakor se otrok brez zraka in sonca in zlasti brez izdatnega skakanja v prosti naravi nikoli ne more pravilno razviti in ostane mehkužen, bolehen, slaboten in manjvreden, prav tako je to tudi pri teletih.

Tele naj gre torej že precej zgodaj na prosto. Čim se malo utrdi, pa naj gre na pešo. Ne bojte se, da bi bo tele noge zlomilo, ko tako nerodno skače. To se zgodi samo onim nerodnim živalim, ki nikoli ne pridejo na prosto in se tedaj tako nerodno obnašajo.

Ing. B. W.

2. Deteljne mešanice sejemo v žito prav tako kakor deteljo samo: pšenico, rž, oves ali ječmen. Najprej posejemo deteljo, nato travo in oboje zavlačimo. Sejemo povprek. Deteljo tudi s strojem povprek čez njivo, t. j. pravokotno na smer sejanega žita. Travo pa vedno z roko na široko.

Ing. V. S.

3. Ako se je hči omožila brez vednosti ali proti volji svojih roditeljev in sodišče spozna, da je vzrok neodobranja neutemeljen, roditelji celo tedaj niso dolžni, dati ji doto, ako pozneje zakon odobrijo.

Ako je hči že dobila svojo doto, pa jo je, dasi brez svoje krivde, izgubila, ni več upravičena zahtevati novo, niti za drugi zakon ne.

V dvomu, ali je bila dana dota iz imovine roditeljev ali neveste, se domneva slednje (torej iz nevestine imovine). Ako sta pa roditelja

svoji nedoletni hčeri že izplačala doto brez nadvarstvenega odobrenja, se domneva, da sta roditelja to storila iz svoje imovine.

4. Abesinija meri 1.120.000 km², torej je tako velika kot štiri Jugoslavije in še nekaj čez. Ta številka pa ni absolutno točna, ker se včasih navajajo tudi druge številke; podatki o razsežnosti so pač nezanesljivi, ker je Abesinija znanstveno sploh premalo raziskana. Gre pač za afriško državo, ki se šele počasi modernizira in ki mora še marsikaj **ndoknaditi** in izvesti, da bo vsaj v glavnem dohajala evropske države.

5. Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, reg. zadruga z omejeno zavezo, je bila ustanovljena 8. avgusta 1924. Pobudo za ustanovitev zadruge je dal naš priznani zadrudni pionir Miloš Štibler, ki je tudi sklical in vedil ustanovni občni zbor.

Ustanovitev Kmetijske tiskovne zadruge v Ljubljani je narekovala živa potreba slovenskega kmetijskega ljudstva po založbi, ki bi izdajala knjige, revije, časopise in sploh tiskano besedo, pisano za koristi našega kmetijskega človeka, pa tudi v njegovem duhu; vse to pa za ceno, ki bi jo naš mali kmetijski človek pri svojih skromnih dohodkih zmogel.

Zato so ustanovitelji izbrali obliko zadruge, v kateri zamore vsak zadrugar soodločevati o izdanih založbi in s tem preprečiti, da bi založba izdajala stvari, protivne koristim kmetijskega ljudstva, ali da bi začela skupina ljudi izkoriščati podjetje v sebične namene, kar se baš pri tiskovnih podjetjih navadno dogaja. Zato se je pri izdanih zadruge v prvi vrsti upoštevalo kmetijsko-strokovno čtivo, ki je bilo najbolj zanemarjeno, v drugi vrsti ideološke stvari in šele v podrejeni vrsti leposlovje.

Kmetijska tiskovna zadruga je bila zamišljena kot matica našega kmetijskega tiska. Težke prilike, v katerih živi slovenski kmet, ji sicer niso dale v prvem desetletju obstoja možnosti velikega razmaha, ker ji je primanjkovalo večjega kapitala. Toda eno lahko danes ugotovimo: da je ostala zadruga do danes čista kmetijska zadruga, zvesta načelom kmetijskega zadrudništva tako po vsebini izdanih del kakor tudi po svojem gospodarstvenem poslovanju.

Član zadruge postane lahko vsakdo, ki prijavi pristop ter plača enkratno pristojbino

Din 5.— in vsaj en zadružni delež v znesku Din 50.—. Jamstvo je petkratno.

Najvažnejše izdanje Kmetijske tiskovne zadruga je redna vsakoletna edicija Kmetij-

ška Matica, obsegajoča po 4 knjige za skromno udnino Din 20.—. Poleg tega izdaja Kmetijska tiskovna zadruga tudi naš mesečnik »Grudo«.

Zapiski

ANTONU PL. MILANOVIĆU,

pesniku hrvatske himne »Lepa naša domovina«, so pred kratkim odkrili v Zagrebu spominsko ploščo.

TOMAZ G. MASARYK,

predsednik češkoslovaške republike, se je dne 14. decembra letos odpovedal predsedniški časti radi boleznin in starosti. Ob tej priliki so vsi listi, zlasti seveda slovanski, podarjali velike zasluge, ki si jih je stekel sivolasi Masaryk za svoj narod in državo, pa tudi za znanost. Vidnega izraza je dala češkoslovaška država svoji hvaležnosti do Masaryka s tem, da ga je štirikrat izvolila za predsednika republike; dne 14. oktobra 1918. je bil prvič izvoljen, dne 27. maja 1920. drugič, dne 27. maja 1927. tretjič in lani, 24. maja, pa četrtič. Značilno je že tudi to, da določa češkoslovaška ustava, da ne sme biti nihče več kot dvakrat izvoljen za državnega predsednika, vendar to določilo ni veljalo za Masaryka.

S toplimi besedami se spominja vsa češkoslovaška javnost brez razlike narodnosti in političnega pripadništva Masaryka in njegovega dela. Iz skromnih razmer — saj je znan, da je bil veliki mislec sin kočijaža — se je Masaryk z lastno pridnostjo in energijo povzpел do univerzitetnega profesorja in ustanovitelja svoje lastne filozofske šole. Opazujoč življenje pod habsburškimi mogotci, ki so zatirali zlasti slovanske narode, je v Masaryku vedno bolj in bolj rastel odpor zoper habsburški režim in želja, da pomaga svojemu zatiranemu narodu do politične in državne svobode. Z vso odločnostjo je branil pravice sorojakov, zavzel se je pa tudi za nas ob priliki znanega veleizdajni-

škega procesa v Zagrebu. Jasno je, da Masarykovo protiaustrijsko delovanje ni ostalo neopaženo tedanjim vladnim krogom, ki so skušali onemogočiti puntarskemu profesorju z raznimi šikanami delovanje, kar se jim pa ni posrečilo. Ob izbruhu svetovne vojne je zapustil Masaryk svojo rodno zemljo in šel v inozemstvo, kjer se je neumorno trudil za ustanovitev samostojne češkoslovaške republike. Njegova prizadevanja so rodila uspehe in njegova vroča želja — da vidi svojo domovino svobodno — se je uresničila. Hvaležni rojaki so Masaryka ob njegovi vrnitvi v domovini nagradili z največjo častjo, ki so mu jo mogli izkazati — izvolili so ga za predsednika novoustanovljene republike. Tudi kot vrhovni poglavar svoje domovine je Masaryk izpolnil nade, katere so v njegaлагали. Z večjo roko je upravljal svojo državo v izredno težkih časih in jo tako močno utrdil, da služi sedaj za vzgled marsikateri drugi državni zajednici.

Ni ravno malo pripomoglo češkoslovaški republiki do velikega ugleda, ki ga uživa v mednarodnem svetu, baš tudi dejstvo, da je stal na čelu države znanstvenik svetovnega slovesa. Masaryk je velik tudi kot učenjak, saj je ustanovitelj češke sociološke znanosti. Kot prvi se je bavil na Češkem znanstveno sistematično tako s konkretnimi problemi sociologije kakor tudi z metodami sociološkega študija. Vpeljal je izredno močan in živ interes za нравne probleme v češko duševno življenje, kar je imelo velik vpliv tudi na splošno politično in kulturno življenje.

Na Masaryka je vezana ena najsvetlejših dob češkoslovaške zgodovine!

V BOJU ZA LJUDSKO GLEDALIŠČE

Pod naslovom »Ljudsko gledališče« sem nedavno priobčil v »Glasu Naroda« članek, na katerega se sledeča obravnava v glavnem naslanja. Napisal sem takrat: »Kaj ni vprav gledališka predstava tisti dogodek v enolično-

sti življenja na deželi, ki tako osvežujoče deluje na zdrav instinkt našega podeželana, ki mu pri gledališki predstavi vzbuja smisel za ritem in dinamiko življenja? Kaj ni vprav gledališče tista duhovna sila — pripomoček, ki bi nam imela vzgojiti človeka, stoječega nad današnjim omrtvelim okvirom? Da, prav gotovo je naloga gledališč, da vzgoje čustvenega in razumnega človeka, ki bo lahko pozitivno gradil srečo svojega naroda. Tako bi morali pojmovati dramatik, režiserji in igralci naloge sodobnega gledališča, v tem smislu bi morali biti vzgajani pionirji ljudskih gledališč, katerih cilj ni zgolj komedijantstvo. To vrsto zabave naj nadomestijo šaljivi — če hočete — celo večerni nastopi. Smatrati pa to za gledališče, je osnovna zmeta.

Gledališče je podrejeno osnovnim pravilom, ki jih bom strokovno obravnaval v obliki čisto konkretnih dognanj in ki bodo zaokroženi v prihodnjem letniku »Grude«. Tem pravilom se ni možno izogniti in njim je podrejen tudi pisatelj gledaliških iger. Osnovna pravila gledališkega izraza, njih popolno poznavanje, nudijo ogromne možnosti v smislu vsebinske pestrosti in ž njo povezanega gledališkega izraza. Vprašanju »kaj je gledališče« sledi preprost odgovor: »Gledališče je življenje!« Da, prav zares, pozitivno življenje. Razumljivo nam postane zgoščeno sociološko umevanje sodobnega ljudskega gledališča, ki pravi, da je gledališče vedno sodoben družabni pojav s čisto določenim psihološkim pritiskom na maso (vzgoja). Le tako umevana in v praksi dosledno izvajana

defenicija nam pomore k »ori omenjenemu in razumnemu človeku.« Avtorji, ki stikajo po zakonskih posteljah, prisluškujejo zaljubljenecem v parku, postavljajo kot vzgon tragedije dedno obremenjenost moderno, bolje povedano, sodobno ljudsko gledališče odklanja. Polje, tovarna, gibanja, kriza in nje vzroki, teorija o rasi, narodno gospodarstvo, politične struje in podobno so snov, ki jo obdelava sodobni pisatelj in na odru oživlja igralsko.

Poudarjam pa tudi, da bi se moralo vprašanju gledališke kulture posvečati veliko več pažnje, kajti, če se je naše podeželje pobrigalo za odre, bi morala mesta skrbeti za avtorje.

Še eno misel bi navezal na definicijo gledališke igre. Gledališka igra je namreč niz psiholoških momentov, ki jih avtor obseže v gotovem problemu (iz katerih se problem tudi poraja), jezikovno vzorno izraženih in izoblikovanih v odsko mogoči formi (poznovanje prej omenjenih pravil). To se pravi, da se lahko zberejo trije, štirje fantje ali dekleta in napišejo kolektivno igro, za osnovo si pa izberejo važen dogodek iz svoje okolice širšega značaja ter ga razčlenijo in po stavkih nanizajo v dejanje in igro. Če v drami, ki obravnava popolno uničenje poljedelskega producenta, tovarniškega delavca itd., ne ugotovimo tudi vzroke, je takšna drama brez vrednosti. Sedaj razumete, kaj sem menil pod besedama »psiholoških momentov«. Poskusite napisati skupno gledališko igro in pošljite nam jo na vpogled. Prepričani smo, da bo šlo!

Josip Borko.

Radi pomanjkanja prostora je v tej številki »Grude« izostalo par člankov, Listnica uredništva in običajna urednikova zaključna beseda.

VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE
IN
SREČNO NOVO LETO
ŽELI
VSEM SOTRUDNIKOM, PRIJATELJEM
IN
NAROČNIKOM
UREDNIŠTVO „G R U D E“

Od 3-5%

se Vam obrestujejo prihranki, ki jih naložite pri nas

Pred zločinci

je zavarovan denar, ki se zaupa nam

Nad 10.000 vlagatelj

štejemo v svoj krog

Vabljeni ste vsi,

ki hočete vlagati v shranitev in obrestovanje pri zavodu, za katerega jamči z vsem premoženjem in davčno močjo

Dravska banovina

Kratkoročna posojila dajemo pod ugodnimi pogoji

Hranilnica Dravske banovine

(prej Kranjska hranilnica) v Ljubljani.

Mlad in napreden kmetovalec uporabljaj stalno umetna gnojila, ker ista povečajo in poboljšajo poljske pridelke. V to svrhu priporočamo:

Mešano gnojilo Nitrofoskal-Ruše,

ki vsebuje 4% dušika, 8% fosforne kisline, 8% kalija in 33% apna. To gnojilo priporočamo za okopavine, posebno za krompir in travnike.

Nitrofoskal I

ki vsebuje 8% dušika, 6% fosforne kisline, 8% kalija in 35% apna priporočamo za gnojenje vinogradov, sadonosnikov in vrtov za zelenjavo.

Nitrofos

ki vsebuje 4% dušika in 12% fosforne kisline priporočamo za gnojenje žitaric in travnikov na težjih tleh.

Apneni dušik

je izvrstno dušično gnojilo in ga priporočamo za vse gospodarske rastline. Z apnenim dušikom naj se gnoji redno vedno pred setvijo in se ga naj zaorje. Travnike pa gnojiti v jeseni ali zgodaj spomladi, ko sneg skupni.

Naročajte skupno, ker v tem slučaju Vam pride gnojilo cenejše. Naročila sprejema Tvoronica za dušik v Rušah.

Ne bojte se
dežja ne blata

19.-

38152-651 Din 19.-
38130-34 Din 25.-
38135-38 Din 29.-

78155-651 Din 29.-
ženske galošje
za dež, blato
in sneg

38157-651 Din 39.-
Moške galošje so
potrebne vsa -
kemi gospodu.
Varnijejo mu zdrav-
je, čevlje in stano-
vanje

29.-

39.-

ako
nosite galošje

Rata

Denar naložite najbolje in najvarneje

pri domačem zavodu

KMETSKI

HRANILNI IN POSOJILNI DOM

**registrovana zadruga z neomejeno zavezo
V LJUBLJANI, Tavčarjeva (Sodna) ulica 1**

Telefon št. 28-47. Račun poštne hranilnice št. 14.257. Brzjavni: „Kmetiskidom“
Žiro račun: Narodna banka.

Vloge na knjižice in tekoči račun sprejema proti najugodnejšemu obrestovanju — večje stalne vloge po dogovoru.

Jamstvo za vse vloge presega večkratno vrednost vlog

Strankam nudi brezplačno poštne položnice za nalaganje denarja.

Posojila daje proti poročstvu, na vknjižbo in proti zastavi premičnin in vrednostnih papirjev ter kredite v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji.

Oskrbuje: Kaveje, inkase, srečke in vrednostne papirje
Preskrbuje: Čeke in nakaznice (nakazila) na druga mesta

Blagajniške ure:

Ob delavnikih od 8.—12.¹/₂,
in od 3.—4.¹/₃, le ob sobotah
in dnevih pred prazniki od
8.—12.¹/₂ ure.

PODRUŽNICE:

Kamnik — Maribor

Stanje vlog: Din 35,000.000.- Rezerve: Din 1,300.000.-

